

Betragtninger over sangens stilling i folkeskolen

Af Lissa Nicolajsen

Sangen lever i bedste velgående i folkeskolen, siger lærer Lissa Nicolajsen. Hun lægger ikke skjul på, at sangen har åndenød, men hun mener også, at den har store muligheder, hvis den bruges som et middel til at skabe sammenhænge med livet uden for musiklokalet.

Skiftende opfattelser af faget

Allerede ved skolelovene af 1814 blev »sang« gjort til et obligatorisk fagområde, idet lovene indeholdt en bestemmelse om, at skolelæreren skulle »veilede Børnene til ordentlig Sang«. At sangen gerne skulle række ud over skolestuens rammer viste en bestemmelse om børns tvungne kirkegang, der gerne skulle medføre en ophjælpning og forskønnelse af tidens ildeklingende kirkesang. Fagbetegnelsen »sang« holdt sig helt frem til 1958-loven. Da ændredes den til »sang og musik«. I 1975 blev den forkortet til »musik«. Der er tydeligt tale om en ændret opfattelse af faget op gennem tiden og om en udvikling bort fra et rent sangfag, som i følge sagens natur kun kan tilgodese en del af barnets musikalske udviklingsmuligheder. Ikke sært, at man som musiklærer ofte bliver spurgt, om selve sangen er ved at glide ud til fordel for en række andre musikalske aktiviteter. Heldigvis har de skiftende fagbetegnelser og de bagved liggende intentioner ikke kunnet røkke ved den kendsgerning, at sangen i praksis altid har været – og stadig er – det væsentligste område indenfor faget. Derimod har der en overgang været tendens til at skubbe alt det med at synge ind i selve musiktimerne og at

opfatte sang udelukkende som en fagdisciplin og ikke som en naturligt integreret del af skolehverdagen, sådan som især den ældre generation kendte den. Det er efter min opfattelse vigtigt at bekæmpe denne unaturlige tendens og få sangen »ud af busken«. Det må ikke være forbeholdt musiklæreren inden for musiklokalets fire vægge at synge med børnene.

Sangens stilling i musikfaget

Musiklæreren har i forvejen rigeligt at gøre med at leve op til kravene i undervisningsvejledningen for faget (1976). Blot på det sanglige område må en lang række aspekter medtænkes, før en omhyggelig udvælgelse af sangstof finder sted:

Den kirkelige kulturtradition

Den danske sangskat

Den aktuelle folkelige sang

Børnesange, sanglege, dansesange

Indøvelse af flerstemmig sang

Sange med tilknytning til børnenes hverdag og erfaringer

Sangen som integreret led i en større musikalsk helhed

Sangen som indgang til forståelse af musik i øvrigt

Sange fra andre lande og kulturer

Stemmedannelse og tekstbehandling

I undervisningssammenhæng behøver disse aspekter ikke at udelukke hinanden, men problemet i dag er bl.a. at tilgodese alsidighedsprincippet uden at blive overfladisk. Ingen kan vel for tænke en musiklærer i at fokusere kraftigst på de områder, hvor interessen og kvalifikationerne er størst, når nu udvalget er så stort, at en i øvrigt fuldt ud legitim prioritering må finde sted. Vægtningen bliver forskellig fra den ene lærer til den anden og medfører en på landsplan noget uensartet musikundervisning. Spørgsmålet er, om ikke denne »gene« opvejes af det større personlige engagement, læreren møder børnene med.

Alternativet er at finde i Folkeskolens Musiklærerforenings læseplansforslag (»Dansk Sang«, maj 1983). Her opererer man med en helt skematisk opstilling af hhv. »færdigheder« og »bevidstgørelse« inden for hvert enkelt skoleår. Begrebet »sang« er afløst af det noget sterile »vokalaktivitet«. En af tankerne bag dette forslag er at standardisere musikundervisningen for hele landet. Musiklæreren slipper for samvittighedskvaler over at skulle vælge noget som helst. Man går frem efter en helt fast plan. Historien melder ikke noget om, hvorvidt den umiddel-

bare sangglæde kan trives, når den sanglige udfoldelse ikke er begrundet i det, der synges, men går i retning af f.eks. »bevidstgørelse af stemmeapparatets funktioner« og »stemmeapparatets virkemidler«.

Omtalte forslag fortæller, mener jeg, noget om, hvilke farer der lurar på musikfaget – og måske i særdeleshed på sangen – i dagens folkeskole.

Fremtidens fagintegration

For tiden arbejder et udvalg, nedsat af undervisningsministeriet med udarbejdelsen af en med spænding imødeset ny læseplan. Det vil i denne sammenhæng være nødvendigt at medtænke de tendenser i retning af fagintegration, opbrydning af lektionsinddeling, modulordninger og få-lærer-princip, som i disse år vinder indpas i folkeskolen. Mange finder disse ideer truende for det musikfaglige niveau. I forvejen er den obligatoriske musikundervisning kun tillagt 1–2 timer om ugen og kun i de første 5 skoleår. Bekymringerne går eksempelvis på:

- 1) at musikfaget helt vil drukne i fremtidens skole ved en evt. integrering i de øvrige fag – i bedste fald kun udgøre lidt garniture til disse.
- 2) at musikskolerne ved deres ekspertise efterhånden skal overtage undervisningen, der så vel at mærke kun kommer til gavn for de i forvejen mest motiverede børn, hvis forældre har råd til at betale.

Til disse dommedagsprofetier over sangen i folkeskolen vil jeg sige: Det er ikke den pædagogiske nytænkning i sig selv, der i givet fald fører til så drastiske resultater, men mere den omstændighed, at den kommer i forlængelse af den føromtalte krampagtige hengem-

men af sangen inden for musikfagets egne snævre rammer. Vi har derved selv medvirket til at gøre sangen til noget eksklusivt, som kun en veluddannet musiklærer er værdig at beskæftige sig pædagogisk med, og som de fleste andre lærere p.g.a. magelighed eller afmagt giver afkald på at inddrage i deres fag.

Sammenhæng med livet udenfor musiklokalet

Personligt anser jeg det for noget af det allervigtigste at bibringe børnene en forståelse for den betydning, sangen og musikken har, ikke alene i sig selv, men også som middel til at skabe sammenhænge med livet uden for musiklokalet. Der er utallige muligheder, afhængig af lokale forhold. Fra mit eget virke som

musiklærer ved Kundby Skole, en 6-klasset skole i et landsbymiljø i Vestsjælland, kan jeg nævne et par eksempler på sådanne udadvendte aktiviteter. De tilrettelægges af børnene og mig i fællesskab og udføres oftest i en sammenhæng, hvor »publikum« er aktivt deltagende, bl.a. i de altid indlagte fællessange og/eller -salmer.

Månedlige musikalske samlinger i en skoletime for hele skolen. Klasserne på skift tilrettelægger og optræder.

Deltagelse i årlige blokfløjte- og korstævner sammen med andre skolers elever.

Klasserne inviterer og besøger hinanden spontant, hvis man har noget musikalsk at meddele hinanden her og nu.

Forskellige arrangementer på skolen i anledning af jul, fastelavn, skoleårets begyndelse og afslutning m.m.

Sang og spil på Kundby skole. (Foto: Knud Krusdorff.)

Sangtafener på skolen for flere generationer (beboerforeningen eller andre indbudte gæster).

Besøg og optræden på plejehjem og i kirker.

Samarbejdet med skolens øvrige lærere er vigtigt, ikke mindst når arrangementer finder sted i skoletiden, hvilket mange gør. Men også på det »mindre« plan, f.eks. når en lærer i kristendom vil lære børnene en ny salme, men ikke er sikker i melodien, samarbejder vi om at løse problemet, frem for at opgaven opgives eller overlades helt og holdent til mig.

Sangen lever

Musiklærerne må ikke være bange for at vise udadtil, at deres arbejde i musiktimerne bærer frugt, og at sangen faktisk lever i bedste velgående. Denne

oplysning trænger omverdenen til at få. Den investering af tid og kræfter det kræver, kommer tifold igen: Forældrenes opbakning, myndighedernes bevilgning og først og sidst børnenes fortsatte lyst til at beskæftige sig med musik, 77% af skoleeleverne møder jeg således igen i skolens frivillige musikundervisning (betalt af kommunen) uden for skoletiden.

Når sangen for alvor griber fat, både i og uden for skolens rammer, tror jeg ikke på, at den lader sig udrydde, selvom vi ændrer skolens undervisningsstruktur radikalt.

Endnu har vi en formålsparagraf, for faget hvori der står, at »undervisningen skal medvirke til, at eleverne bliver fortrolige med danske salmer og sange, som indgår i den folkelige tradition.« Hvad enten vi i fremtiden ønsker, at

den danske befolkning skal kunne synge med på et sangrepertoire, baseret på vores fælles kultur, på en anglo-amerikansk mediekultur eller på noget helt andet, så bliver det, mener jeg, folkeskolen der fortsat på en eller anden måde må påtage sig hovedansvaret for at »veilede Børnene til ordentlig Sang.« Endelig er jeg overbevist om, at en styrkelse af musikken og i særdeleshed af sangen kan være et væsentligt bidrag til etablering af en mere spændende folkeskole og til et rigere liv også udenfor denne.

Luciaoptog på Kundby plejehjem. (Foto: Knud Krusdorff).

Litteratur:

Friedrich Klausmeier: Die Lust sich musikalisch auszudrücken (Rowohlt, 1978).

Folkeskolens Musiklærerforenings forslag til læseplan. »Dansk Sang«, maj 1983.

Jan Maegaard: »At give hensigtsvarende Undervisning i Musiken« (Festskrift, Gunnar Heerup). Musikhøjskolens forlag, Egtved 1973.

Lissa Nicolajsen: Træk af Landsbyskolens Sangundervisning i det 19. Aarh. (Faglig-pædagogisk opgave i musik). Danmarks Lærershøjskole 1984.

Lissa Nicolajsen: 4 efterlysninger (Hasselbygruppens bemærkninger til Folkeskolens Musiklærerforenings læseplan for den obligatoriske musikundervisning af maj 1983). »Dansk Sang« 1984-85 nr. 2.